

ARCHÍVUM

***Nekrológ: Ferenczi Sándor
(1933)*****John Rickman***

Dr. Ferenczi Sándor halálával a Társaság egyik legvakmerőbb elméleti gondolkodóját veszítette el. Több mint 30 éven át közölt (először magyarul, később németül és angolul) tanulmányokat a mentális energia fizikai formában való megjelenéseiről, az ösztönkésztetések megváltozott fiziológiai állapotokként való kifejeződéséről. Egészsében véve nem annyira azon tényezők érdekelték, amelyek a kifejezés szokatlan fizikai eszközeinek alkalmazásához vezettek, hanem sokkal inkább a „lelkiből a szomatikusba való átalakulás” mechanizmusai, tehát középponton volt azon kutatók között, akiknek legfőbb érdeklődése a szorongás és a bűn mentális életre gyakorolt hatása (a pszichoanalízis jelenlegi törekvése) és azok között, akiknek munkája leginkább a pszichikus kutatás leíró területét érinti.

* A fordítás alapjául szolgált: Rickman, J. (1933): Obituary: Sandor Ferenczi. In: *Proceedings of the Society for Psychological Research*, 28: 124–125.

** John Rickman (1891-1951), brit pszichiáter és pszichoanalitikus. 1922-ben lett tagja a Brit Pszichoanalitikus Egyesületnek, amelyben vezető szerepet játszott, 1947 és 1950 között elnöke volt. Fontos szerepe volt a londoni pszichoanalitikus intézet megalapításában (1924). Miután 1920-ban Freud analizálta, 1928 és 1930 között többször is volt analízisben Ferenczinél, később, 1941-ben pedig Melanie Kleinnél is, akinek elméletei egy időben közel álltak hozzá, azonban végül az úgynevezett "középső csoporthoz" ("Middle Group") csatlakozott, amelynek Bálint Mihály is tagja volt. 1927-ben ő szerkesztette Ferenczi Sándor második angol nyelvű *Further Contributions to Psychoanalysis* című gyűjteményes kötetét. "John Rickman hírnevét a pszichoanalízis nagy-britanniai megszervezésében betöltött úttörő szerepe..., harcos pacifizmusa, a pszichiátria reformjának megvalósítása érdekében a háború alatt végzett tevékenysége ... általánosságban pedig a kiscsoportok lélektanával kapcsolatos elképzelései alapozták meg" (Elisabeth Roudinesco – Michel Plon: *Dictionnaire de la psychanalyse*. Fayard, Paris, 1997, 904.). Életéről és munkásságáról lásd még Pearl King: The rediscovery of John Rickman and his work. In: *No Ordinary Psychoanalyst: The Exceptional Contributions of John Rickman*. Karnac, London, 2003, 1-68., valamint John Rickmanra vonatkozó adat többhelyütt található a *Ferenczi Sándor levelezése Ernest Jonesszal és Georg Groddeckkal* című kötetben (Thalassa és Imágó Egyesület kiadása, Budapest, 2010).

Legfontosabb hozzájárulása a pszichikus kutatáshoz a *Valóságérzék fejlődésfokai*-ról szóló tanulmánya*, melyben feltárta, hogy a külvilág fejlődő észlelése a fantáziákról való lassú lemondásnak feleltethető meg, és hogy ezek a fantáziák a gyermek saját magáról alkotott képzetén alapulnak. E kutatásaihoz szorososan kapcsolódik azon meglátása, mely szerint az elme annak érdekében, hogy elrejtse maga elől saját védtelenségét – melyet megsemmisítő és szétbomlasztó belső izgalomként él meg – vagy a külvilágnak tulajdonítja azt, ami valójában önmagához tartozik, vagy önmagának tulajdonítja azt, ami valójában külső. Legfőbb felfedezéseit két legkiválóbb tanítványa ültette át azokra a területekre, amelyeket előbb-utóbb minden pszichológusnak meg kell hódítania; Dr. Róheim Géza jelenleg a bennszülöttek mágikus hiedelmeivel foglalkozik, Melanie Klein pedig a civilizált gyermekek hasonló hiedelmeivel.

Freud professzor után senki sem tett hozzá többet a pszichikus kutatás kritikai analízisének pszichoanalitikus megközelítéséhez; első volt azonban az új elképzelések iránti lelkesedésében. A neurológus számára a telepátia fogalma új elképzelés; kutatásra érdemes fogalomként üdvözölte azt. Noha nem publikált általában szupernormálisként osztályozott megfigyeléseket, köztudott, hogy évekig gyűjtött adatokat, ám nem jutott megfelelő bizonyítékhoz, mely megalapozott volna egy tanulmányt. Ha valaki fitymálóan megjegyezte, hogy a telepátia nem más, mint véletlen egybeesés, vagy más kézenfekvő magyarázatot adott, megróttá a fitymálót tudománytalan attitűdjéért, és figyelmeztette őt arra a szinte általános hibára, amelybe a tudomány emberei esnek, ha dogmatizálnak. Ilyenkor rámutatott arra, hogy még a személyes neurotikus előnyt szolgáló vágyteljesülések is objektíven igazak lehetnek.

Amikor a szupernormális jelenségek bizonyítékát kérték rajta számom, melyet oly szívesen látott volna, sajnálatát fejezte ki, hogy a várakozás nem mindig hozza meg a kívánt eredményeket.

Ilyen tudóst veszítettünk el; ám a személyes barát elvesztését is gyászoljuk. A tudományban való tehetsége a barátságra való képességéből fakadt, abból a tehetségéből, hogy elfogadjon és teljes egészében élvezzen mindent, ami előtte volt, anélkül, hogy bolonddá tennék. Éleselméjűségével mindenkiben meglátta, ami zseniális, produktív és szilárd, ugyanúgy, ahogyan az öregasszony meséjében is meglátta a tudományos elméletet. Élete az elme és a szív együttműködésének ritka egysége volt. Lelkes és romantikus vérmérséklete még a szenvedés éveiben is megőrizte fiatalosságát és jóságát, még akkor is, ha szembeálltak vele vagy félreértették.

Gyimesi Júlia fordítása

* Ferenczi S. (1913): A valóságérzék fejlődésfokai és patológikus visszatérésük [Entwicklungsstufen des Wirklichkeitssinnes]. Legújabban lásd in: *Ferenczi Sándor*. (Vál. és s.a.r.: Erős Ferenc) Új Mandátum, Budapest, 2000, 97-105.